

Parlementaire en buiten-parlementaire activiteiten van Vlaamse volksvertegenwoordigers

door Lieven DE WINTER,

Medewerker aan de Afdeling Politologie
van de Katholieke Universiteit te Leuven.

★

1. Situering in het parlementologisch onderzoek.

Zowel in binnen- en buitenland neemt het parlementologisch onderzoek het laatste decennium sterk toe. Vooral het buitenlands onderzoek brengt kwantitatieve studies voort. Deze beogen enerzijds de aanzienlijke leemten m.b.t. de data en de kennis over de concrete werking van parlementaire instituties op te vullen ; anderzijds vormen zij een aanzet tot verdere theorieopbouw en conceptualisering m.b.t. het functioneren van parlementaire democratieën (1).

De meeste studies over het Belgisch parlement beklemtonen de formeel-juridische kant van de parlementaire werking. De wordingsgeschiedenis van de Belgische politieke wetenschap is hier wellicht niet vreemd aan (2). Vele auteurs over het Belgisch parlement genoten dan ook een uitgesproken juridische vorming.

Vanaf het midden van de jaren zestig neemt het aantal politologische en kwantitatief gerichte studies snel toe. Daarbij wordt niet alleen de interne werking van het parlement doorgelicht, doch ook aan de relatie tot andere subsystemen (regering, partijen, drukkingsgroeperingen en electoraat) wordt veel aandacht besteed.

Veelal zijn de kwantitatieve analyses in methodisch opzicht slechts van een elementair niveau. De meeste onderzoeken beperken zich tot gewone

(1) M. VAN SCHENDELEN, Literatuur : Parlementologie, in *Acta Politica*, IX (1974), 3, blz. 336-344.

(2) W. DEWACHTER, De politieke wetenschap in België : resultante van Franse kultuur en elitair pragmatisme, in *Acta Politica*, IX (1974), 1, blz. 24-53.

frequentietabellen of twee-dimensionale kruistabellerings van sociale kenmerken, percepties, houdingen en gedragingen van parlementsleden. In het bijzonder geldt dit voor de gegevens over het parlementaire besluitvormingsproces (aantal ingediende en goedgekeurde wetsontwerpen en voorstellen, begrotingen, amendementen, interpellaties, tussenkomsten in de debatten, vragen, enz.).

De vaststelling dat de buitenlandse onderzoeken weinig tot cumulatie van de parlementologische kennis bijdragen, geldt ook voor België (3). De meeste Belgische kwantitatieve studies leggen zich toe op één aspect van het gedrag of houding van de parlementsleden, waarbij dan telkens de invloed van andere variabelen stuk voor stuk op de afhankelijke onderzoeksvariabele wordt nagegaan. Zelden of nooit wordt er een algemeen multivariabel model opgebouwd waarbij de onderlinge beïnvloeding van de onafhankelijke variabelen wordt in rekening gebracht. De onderzoekspopulaties verschillen daarbij meestal van onderzoek tot onderzoek. Dit bemoeilijkt uiteraard de cumulatie van de kennis en de inzichten die de bestaande onderzoeken bijbrengen.

Door integratie van de data van een viertal onderzoeken welke op de afdeling Politologie van de K.U. Leuven werden verricht, beoogt dit artikel een eerste stap te zetten in de richting van cumulatief parlementologisch onderzoek. M. Deweerdt onderzocht de omvang van het dienstbetoon bij de Vlaamse volksvertegenwoordigers, H. De Bondt bestudeerde de cumulatie van functies door de Belgische parlementsleden, J. Janssens verrichtte een onderzoek naar de omvang van het parlementair absentisme en W. Dewachter (e.a.) onderzocht tenslotte het effect van persoonlijke propaganda op de voorkeurstemmen van een kandidaat voor de parlementsverkiezingen (4). De eerste drie studies onderzochten de parlementsleden die tijdens de legislatuur 1968-1971 zetelden en bevatten, per individueel parlementslid, kwantitatieve gegevens m.b.t. de omvang van het dienstbetoon, hun activiteiten in het parlement, het aantal voorkeurstemmen, het aantal gecumuleerde functies, de individuele aanwezigheid tijdens commissie- en plenaire vergaderingen, parlementaire anciënniteit, onderwijsniveau enz. Samen met de variabele persoonlijke propaganda uit

(3) M. VAN SCHENDELEN, *Het Nederlandse parlement onderzocht*, in *Intermediair*, Amsterdam, X, 1974, 8, blz. 7.

(4) M. DEWEERDT, *Functies en dysfuncties van het dienstbetoon door parlementsleden*, Eindverhandeling, Afdeling Politologie, Leuven, 1975, 88 blz.

H. DE BONDT, *De cumulatie van functies door de Belgische parlementsleden*, Centrum voor Politieke Studiën, Leuven, 1971, 161 blz.

J. JANSSENS, *Het absentisme in het Belgisch parlement tijdens de sessies 1968-1969 en 1969-1970*, Eindverhandeling, Afdeling Politologie, Leuven, 1972, 167 blz.

W. DEWACHTER, E. CLIJSTERS, E. LISMONT, L. ENGELEN, *Het nut van een miljoenenpropaganda*, Afdeling Politologie, Leuven, 1974, 46 blz.

het vierde onderzoek zal de invloed van al deze kenmerken en gedragsfactoren op de voorkeurstemmen in 1971 worden onderzocht.

Vooraleer over te gaan tot het weergeven van de methode en de onderzoeksresultaten van deze integratie van de data, is het aangewezen om even dieper in te gaan op de methodologie en de voornaamste resultaten van deze onderzoeken, elk afzonderlijk.

2. Voorstelling van de vier basisonderzoeken.

A. HET ONDERZOEK VAN M. DEWEERDT OVER HET PARLEMENTAIR DIENSTBETOON.

Bij zijn onderzoek naar de functies en dysfuncties van het parlementair dienstbetoon heeft M. Deweerdt zich beperkt tot de Vlaamse volksvertegenwoordigers, die in de onderzoeksperiode, het jaar 1970, geen minister waren. Van de groep van 108 kamerleden kon voor 78 onder hen gegevens worden verzameld over het aantal uren per maand dat zij zgn. zitdagen houden.

Uiteraard zijn de uiteindelijke dienstbetoonactiviteiten uitgebreider dan deze onderzoeksgegevens, omdat naast de officiële zitdagen de volksvertegenwoordigers bestendig voor of na vergaderingen bijeenkomsten van allerlei groepen en verenigingen worden aangesproken om concrete individuele problemen een oplossing te bieden. Voorts wordt een gedeelte van het dienstbetoon schriftelijk of telefonisch op gang gebracht. Ook vergt de afhandeling van de voorgelegde problemen en de follow-up ervan heel wat tijd. Daarbij komen dan nog de gevallen die andere parlementsleden hun collega's doorspelen omdat deze, wegens hun lidmaatschap van bepaalde parlementaire commissies, gespecialiseerd zijn of geacht worden voor het oplossen van een aantal specifieke probleemmateries. De omvang van deze bijkomende dienstbetoonactiviteiten is onmogelijk te achterhalen. Daarom werd de indicering van de omvang van het dienstbetoon beperkt tot het aantal uren per maand dat een volksvertegenwoordiger zitdagen houdt.

Er treden, naar de partijen toe berekend, nogal opmerkelijke verschillen op. De kamerleden van de Volksunie besteedden gemiddeld 14,6 uren per maand aan zitdagen, de CVP-ers 18,1 uren, de PVV-ers 24,0 uren en de BSP-ers tenslotte 24,6 uren.

De lage score van de VU kan verklaard worden doordat deze partij, van haar ontstaan tot op het tijdstip van het onderzoek, steeds deel heeft uitgemaakt van de oppositie. Hierdoor heeft zij haar dienstbetooninfrastructuur (contacten met de administratie, kabinetten, parastatalen enz.) niet optimaal kunnen uitbouwen. Waarschijnlijk zijn de leden van een

kleine fractie ook overbelast door het eigenlijke parlementaire werk, zodat ze relatief minder tijd hebben om hun dienstbetoon te verzorgen.

Vervolgens werden de parlementaire activiteiten (wetsvoorstellen, amendementen, interpellaties, tussenkomsten in de debatten, mondelinge, schriftelijke en dringende vragen enz.) van deze 78 volksvertegenwoordigers tijdens het jaar 1970 gekwantificeerd, door de oppervlakte te berekenen die deze activiteiten in de corresponderende publicaties in beslag namen. Deze deeloppervlakten werden in ongewogen vorm samengeteld. Evenwel werd er een onderscheid gemaakt tussen activiteiten van algemene aard en deze met een plaatselijk en/of persoonlijk karakter. Als laatste variabele weerhield M. Deweerdt de voorkeurstemmen, uitgebracht bij de wetgevende verkiezingen van 7 november 1971, uitgedrukt op de 500-voorkeurschaal (5).

Tussen de voorkeurstemmen en het dienstbetoon werd er een significante positieve correlatie gevonden, voor de populatie in haar geheel ($r = 0,46$) en in het bijzonder voor de mandatarissen die pas in 1968 voor het eerst verkozen werden ($r = 0,64$). Er werd geen significante relatie gevonden tussen het dienstbetoon en de parlementaire activiteiten, zowel globaal als opgesplitst in activiteiten van algemene of van particuliere aard.

Volgens M. Deweerdt vervult het dienstbetoon meerdere functies. Vooreerst kan het dienstbetoon functioneel zijn voor de wetgevende functie van het parlement. Wanneer een parlementslid vaststelt dat meerdere personen een bepaalde situatie of evolutie als problematisch ervaren, kan hij de collectieve probleemstelling formuleren d.m.v. wetsvoorstellen en amendementen, waardoor ook de collectieve oplossing van deze problemen gemakkelijker kan gerealiseerd worden.

In dezelfde lijn begunstigt het dienstbetoon ook de controlerende arbeid van het parlement, als het parlementslid d.m.v. vragen en interpellaties bevoegde instanties ter verantwoording roept voor mistoestanden die zijn cliënteel hem heeft gemeld.

(5) Het absoluut aantal voorkeurstemmen per kandidaat is niet bruikbaar voor vergelijkingen, onderzoeken en besluiten omdat de grootte van het arrondissement, de grootte van de partij en de onderscheiden sterkte van de partijen in de verschillende arrondissementen volledig door werken. Om dit euvel te voorkomen werden alle absolute cijfers omgezet volgens de volgende formule :

$$\text{schaalwaarde} = \frac{\text{absoluut aantal voorkeurstemmen van de kandidaat}}{500} + \frac{\text{absoluut aantal voorkeurstemmen van de kandidaat} \times 100}{\text{arrondissementeel kiescijfer van de partij}}$$

Zie ook W. DEWACHTER, Over het rekenen met de voorkeurstemmen van de wetgevende verkiezingen, in *Politica*, XVII (1967), 3, blz. 205-217.

Door de contacten met het cliënteel kan de mandataris beter de opinies van de partijleden, de leden van belangengroeperingen en de kiezers vertolken, wat de expressieve functie van het parlement ten goede komt.

Ook op de informatiefunctie kan het dienstbetoon een gunstig effect hebben. Via zijn ervaring en zijn parlementaire vragen kan de parlementair de burgers wegwijs maken in de steeds uitgebreider en ingewikkelder wetgeving en bureaucratische procedures.

Dienstbetoon is functioneel in het kader van het centrum-periferie-concept t.a.v. de relatie overheid en bevolking. Terwijl personen die een centrumpositie bekleden zich meestal rechtstreeks tot de betrokken overheden wenden, deinzin de « periferen » hiervoor terug. De lokale parlementsleden die dicht bij de bevolking staan dan de onpersoonlijke en ingewikkelde overheidsadministratie treden voor hen op als contactpersoon.

Dienstbetoon is uiteraard ook functioneel voor de individuele cliënt, aangezien uit briefwisseling die met enkele volksvertegenwoordigers werd gevoerd, zou blijken dat 50 tot 75 % van de problemen of klachten die aan de parlementsleden werden voorgelegd, een positieve afloop kenden.

Als voornaamste dysfunctie vermeldt M. Deweerdt de omzeiling en overtreding van wetten en gebruiken.

B. HET ONDERZOEK VAN H. DE BONDT OVER DE CUMULATIE VAN FUNCTIES DOOR BELGISCHE PARLEMENTSLEDEN.

H. De Bondt onderzocht de functies die de Belgische volksvertegenwoordigers en senatoren met hun parlementair mandaat cumuleerden. De extra-parlementaire posities werden samengevoegd in elf hoofdgroepen, nl. de politieke functies, met o.m. de functies in de regering, de partijleiding of in de parlementaire toporganen; de gemeentelijke functies, m.n. burgemeester, schepenen en gemeenteraadsleden; functies in intercommunales; financiële, industriële en para-commerciële functies; functies in de perswereld; functies in beroepsorganisaties van werknemers of van werkgevers, zelfstandige en kaderorganisaties; functies in sociale organisaties (mutualiteiten, coöperatieven enz.); functies in culturele organisaties; functies in drukkingsgroeperingen en politieke organismen; leiding- en lesgevende functies in onderwijs en wetenschap, en tenslotte, functies in publieke organismen, zoals officiële commissies en parastatalen.

De toestand op 13 oktober 1970 gaf het beeld zoals weergegeven in tabel I.

Uit deze tabel I blijkt dat cumulatie tot één van de wezenlijke kenmerken van de meerderheid der leden van het Belgisch parlement behoort. Een parlements lid van één der drie traditionele partijen cumuleert gemiddeld

tweemaal zoveel als een parlementair van één van de drie kleine partijen. De organismen, waarin door parlementsleden functies worden uitgeoefend, vertegenwoordigen zowat alle soorten organisaties, verenigingen, vennootschappen en besturen, zowel uit de privé- als uit de publieke sector. Sommige posities zijn sterk vertegenwoordigd. Zo zetelen er 255 gemeentemandatarissen in het parlement.

TABEL I

Cumul-gemiddelde per parlementair

	CVP	BSP	PVV	VU	FDF/RW	KP	Totaal
Kamerleden	5,3	6,7	4,7	2,6	3,7	2,6	5,1
Senatoren	4,8	5,0	5,7	2,7	3,6	1,5	4,8
Rechtstreeks verkozen . .	5,0	5,7	6,5	2,8	4,4	1,5	5,2
Provinciaal verkozen . . .	3,3	3,5	2,8	2,3	2,3	—	3,1
Gecoöpteerd	7,5	4,5	7,3	2,5	—	—	6,2
Parlement	5,0	5,9	5,1	2,6	3,7	2,2	5,0

De parlementairen die hun mandaat cumuleren met een functie in de partijleiding, resp. in het parlement, cumuleren slechts iets meer dan het gemiddelde (resp. 6,4 en 6,6). Ministers en gewezen ministers daarentegen cumuleren gemiddeld 3,6 meer functies dan het doorsnee-parlementslid.

Voor het individuele parlementslid vervult de cumul meerdere functies. Het bekleden van een positie waarbij men veel in contact komt met het kiezerskorps of waardoor vertrouwensbanden kunnen gesmeed worden, vermeerderd de kansen van een kandidaat om bij de samenstelling van de kieslijsten door de pollers of de federale besturen in de nuttige volgorde te worden geplaatst.

Naargelang hij verscheidene belangrijke posities bezet is zijn kans ook groot dat, in geval hij niet via directe verkiezingen een parlementair mandaat verwerft, hij wordt « opgevist » als gecoöpteerde senator. Uit tabel I blijkt dat de gemiddelde cumul van de gecoöpteerde senatoren inderdaad hoger ligt dan deze van de andere categorieën. Bij de provinciale senatoren doet zich net het tegenovergestelde voor. Zij scoren het laagste gemiddelde. Zij worden blijkbaar niet omwille van hun cumul opgevist.

De cumul van functies in instellingen met belangrijke financiële draagkracht is functioneel voor de steeds duurder wordende verkiezingscampagnes. Deze evolutie is dysfunctioneel voor de onafhankelijkheid van het parlementslid tegenover zijn geldschieters. Daartegenover staat dat het parlementslid, dat zijn financiële positie weet te verbeteren door het ver-

vullen van extra-politieke functies die hem tegelijkertijd politiek toch niet binden, zoals zelfstandige en vrije beroepen, zich heel wat zelfstandiger kan opstellen t.a.v. personen en organisaties. Cumulatie tast dus niet per definitie de parlementaire onafhankelijkheid aan.

Tenslotte verwerft het parlementslid door het bezetten van verschillende posities meer directe invloed en controle op de werking en de beslissingen van publieke, semi-publieke en privé-instellingen. Hierdoor wordt zijn machtsaspiratie niet alleen beter gerealiseerd dan in het parlement, doch vergroot hij ook zijn competentie in bepaalde sectoren, wat op zijn beurt zijn kansen op een ministerportefeuille vergroot. De cumulatie van posities werkt m.a.w. cumulatief voor de politieke macht van het parlementslid. Het bekleden van een aantal posities vormt de voorwaarde om zijn cumul en invloed nog verder uit te breiden naar andere functies.

C. HET ONDERZOEK VAN J. JANSSENS NAAR HET ABSENTEÏSME IN HET BELGISCHE PARLEMENT.

J. Janssens onderzocht het absenteïsme in het Belgisch parlement tijdens de sessies 1968-1969 en 1969-1970. Daartoe werd een onderscheid gemaakt tussen de gemiddelde aanwezigheid en de deelname aan de stemmingen in de algemene vergaderingen, en de commissiepresentie.

Voor de berekening van de aanwezigheid op de algemene vergaderingen werd gesteund op 4 bronnen, nl. de eigen tellingen van de auteur, om het half uur ter plaatse verricht, voor een steekproef van 18 vergaderingen in de Kamer en in de Senaat ; de aanwezigheidscijfers van La Libre Belgique die ze om het uur optekende ; de presentielijst die de parlementsliden tekenen bij de betreding van het gebouw en de maximale stemaanwezigheid voor die zittingen waar tot één of meerdere stemmingen werd overgegaan.

Tabel II geeft een beeld van de gemiddelde aanwezigheid van de parlementsliden op de openbare vergaderingen op de dagen dat er niet gestemd werd.

TABEL II

Getelde aanwezigheid op de openbare vergaderingen op niet-stemdagen tijdens de sessie 1969-1970

		Kamer	Senaat
Gemiddeld aantal getelde aanwezigen	's ochtends	15	28
	's namiddags	39	51

Op de niet-stemdagen zijn er 's ochtends slechts 7,1 % en 's namiddags slechts 18,4 % van de kamerleden aanwezig. De aanwezigheid in de Senaat ligt iets gunstiger, nl. 15,7 % 's ochtends en 28,7 % 's namiddags.

De gemiddelde aanwezigheid op de stemvergaderingen wordt in tabel III weergegeven.

TABEL III
Gemiddelde stempresentie op de algemene vergadering

<i>Sessie</i>	<i>Kamer</i>	<i>Senaat</i>
1968-1969	75,9 %	74,1 %
1969-1970	77,6 %	77,4 %

Uit het aanzienlijk verschil tussen de aanwezigheden op stem- en op niet-stemdagen mag besloten worden dat stemmingen presentiebepalend zijn, en dan nog niet zozeer hun agenda of waaromtrent er beslist wordt, maar eerder stemtechnische factoren, zoals de wijze van stemming, opeenvolgende stemmingen of stemmingen in reeksen, al dan niet voorziene stemmingen enz. Zo blijkt bij opeenvolgende stemmingen het participatiegetal toe te nemen naargelang het stemverloop. Liggen de stemmingen in reeksen over de vergadering verspreid, dan is het verschil tussen het hoogst en laagst aantal stemmenden, tussen de opeenvolgende stempresenties groter dan wanneer slechts eenmaal stemmingen in de loop van de vergadering plaatsvinden. Niet-voorziene stemmingen resulteren meestal in een laag deelnemersaantal.

De parlementsleden komen niet voor één bepaalde stemming, maar wel voor dé stemmingen. De aard van een stemming — een motie tot besluit van een interpellatie, een wetsontwerp en -voorstel of amendement en artikel ervan, een begroting, een procedurekwestie enz. — bepaalt hun opkomst niet.

De opgetekende zaalaanwezigheden zijn daarenboven slechts moment-presenties. Zelden wonen de parlementairen de ganse openbare vergadering bij. Zij komen en gaan. Dit wandelverschijnsel uit zich het duidelijkst voor en na de stemmingen, doch is ook op andere ogenblikken frequent. Dit fenomeen kan slechts gedeeltelijk verklaard worden door de gelijktijdigheid van diverse parlementaire en andere bijeenkomsten.

Het onderzoek naar de aanwezigheden op de commissievergaderingen moest beperkt worden tot de Kamer van Volksvertegenwoordigers, omdat enkel het Beknopt Verslag van de Kamer de lijst van aanwezige en afwezige leden op de diverse commissiebijeenkomsten vermeldt. De gemiddelde commissiepresentie bedroeg 73,2 % resp. 71,6 % tijdens de zittingen van 1968-1969 en 1969-1970.

Uit een niet-gepubliceerde lijst van de studie- en documentatiediensten van de Senaat blijkt dat de gemiddelde commissie-aanwezigheid van de

senatoren tijdens de zitting 1969-1970 aanzienlijk lager ligt dan bij de kamerleden, nl. 58,8 %. Alleen de bijzondere commissies scoren een hoog aanwezigheidscijfer.

Buiten deze algemene aanwezigheidsindexen werd ook de individuele presentie van elke parlementair op de commissiebijeenkomsten en op de stemmingen in de algemene vergaderingen berekend, aan de hand van de gegevens uit de Parlementaire Handelingen en het Beknopt Verslag. Voor elk lid werd telkens de karakteristieken onderzocht die zijn individueel absenteïsme zouden kunnen verklaren, zoals geslacht, leeftijd, woonplaats, onderwijsniveau, beroep, anciënniteit als parlementair en/of als provincieraadslid, cumul met gemeentelijk mandaat, met partijfuncties of niet-politieke functies, binding met de kiezer (voorkeurstemmen en wijze van verkiezing), de parlementaire functies (bureaulid, commissielid, afvaardiging naar internationale instellingen).

Terzake blijkt dat in de openbare vergaderingen van Kamer en Senaat,

- vrouwelijke volksvertegenwoordigers meer aanwezig zijn dan hun mannelijke collega's,
- de presentie van de leden daalt naarmate hun leeftijd toeneemt,
- een onderwijsniveau van de hogere graad synoniem is van een relatief mindere aanwezigheid,
- een voormalig provinciaal mandaat een negatieve invloed heeft op de presentie,
- een partijfunctie ongunstig werkt op de aanwezigheid,
- onrechtstreeks verkozen senatoren er meer zijn dan direct verkozenen,
- leden van het bureau van het parlement een hogere presentiegraad boeken,
- afgevaardigden naar internationale organisaties en ministers minder aanwezig zijn dan de andere leden van hun kamer.

Tabellen IV en V geven het partijenpalmares van de aanwezigheden.

Tot slot van zijn onderzoek biedt J. Janssens een overzicht van de voorstellen om het parlementair absenteïsme in te dijken, zoals o.m. een efficiëntere organisatie van de debatten, directe sancties zoals de publicatie van de namen der afwezigen en financiële sancties.

TABEL IV

Gemiddelde aanwezigheid per partij tijdens de stemvergaderingen in Kamer en Senaat tijdens de zitting 1968-1969

Kamer	%	Senaat	%
1. VU	83,7	1. VU	84,7
2. KP	83,3	2. CVP - PSC	81,9
3. CVP - PSC	82,8	3. FDF - RW	77,6
4. BSP	79,8	4. BSP	73,4
5. FDF - RW	74,9	5. KP	57,5
6. PVV	64,8	6. PVV	66,4

TABEL V

Gemiddelde aanwezigheid per partij op de commissiebijeenkomsten van de Kamer tijdens de zittingen 1968-1969 en 1969-1970

	1968-1969 %	1969-1970 %
CVP - PSC	83,1	80,3
VU	77,1	77,3
FDF - RW	74,8	75,4
BSP	69,6	69,7
PVV	60,8	56,7
Gemiddeld	73,2	71,6

D. HET ONDERZOEK VAN W. DEWACHTER (E.A.) OVER HET NUT VAN EEN MILJOENENPROPAGANDA.

De brochure « Het nut van een miljoenenpropaganda » bevat de samenvatting van een aantal onderzoeken naar de omvang en het effect van verkiezingspropaganda in België.

Om de omvang van de campagne te berekenen werd gewerkt met twee propagandatechnieken, nl. postinwerpsels en affiches. Aan 600 personen werd gevraagd alles wat aan propaganda in hun brievenbus terecht kwam te verzamelen tijdens de duur van de verkiezingsstrijd. Uit de binnengekomen dossiers werd een gestratificeerde steekproef getrokken, om voor elk kiesarrondissement een betrouwbaar beeld te bekomen. In deze dossiers werd de propaganda per partij volledig opgemeten naar nationale uitgaven, regionale uitgaven en individuele uitgaven.

Om de propaganda d.m.v. affiches te indiceren werd in de 30 kiesarrondissementen een steekproef van wegen van verschillende categorie getrokken, zowel in de steden als op het platteland. In totaal werden 1719 km wegen geselecteerd waarlangs alle affiches, van welk formaat ook, geteld werden. Zodoende bekwam men gegevens naar partijen, naar kandidaten en naar affiche-grootte.

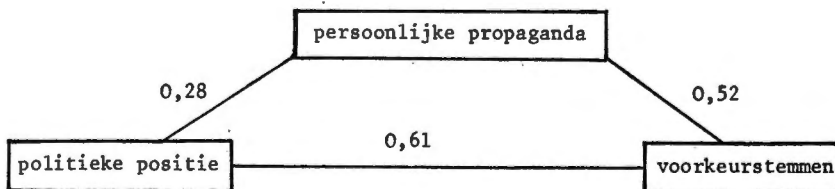
Op die manier behandeld geven postinwerpsels en affiches een voldoende betrouwbaar beeld van de omvang en de intensiteit van de campagne die de verschillende partijen en kandidaten voerden in 1971 en in 1974. Aan de hand van deze gegevens en andere bijkomende informatie, o.a. van campagneleiders, werd een schatting gemaakt van de kostprijs van de totale campagne in 1974. Voor de precieze beschrijving van de verschillen tussen de partijen, de toename van de omvang van de campagne en de toenemende personificatie van de propaganda verwijzen wij naar de brochure.

Alvast kan vermeld worden dat de omvang en de kostprijs van de campagne van een partij covarieert met de grootte van de partij, dat de globale omvang van de verkiezingscampagne in 1974 is toegenomen met 9 % en dat de persoonlijke propaganda van kandidaten t.a.v. de partij-propaganda belangrijker is geworden. Wat ons in deze studie vooral interesseert is het effect van de omvang van de persoonlijke propaganda van kandidaten op het aantal voorkeurstemmen dat zij behalen. De persoonlijke propaganda in 1971 werd geoperationaliseerd door vier indicatoren, nl. de hogervermelde postinwerpsels en affiches en de propaganda op radio en televisie, geïndiceerd d.m.v. de duur van het optreden der politici in de verkiezingsprogramma's en gewogen met de luister- en kijkdichtheid en de waarderingscijfers van deze uitzendingen. Sommige propagandamedia zoals kranten en meetings werden evenwel niet in het onderzoek betrokken.

De voorkeurstemmen werden omgezet volgens de 500-schaalmethode. Tenslotte werd de machtspositie van de kandidaat geïndiceerd volgens de machtshierarchieschaal van W. Dewachter (6). Het verband tussen deze drie variabelen (persoonlijke propaganda, politieke positie en voorkeurstemmen) werd voor de 1840 kandidaten berekend d.m.v. de pearson-correlatietechniek, die de mate van samenhang tussen de variatie van verschijnselen weergeeft (schema I).

SCHEMA I

Relatiestructuur tussen persoonlijke propaganda,
politieke positie en voorkeurstemmen in 1971

(6) W. DEWACHTER, De machtshierarchie in de Belgische politiek, in : *Res Publica*, 1971, nr 3-4, blz. 533-550.

De mate waarin de variatie van de voorkeurstemmen verklaard kan worden door de veranderingen in de omvang van de persoonlijke propaganda wordt door de determinatiecoëfficiënt weergegeven ($r^2 = (0.52)^2 = 0,27$). Hieruit blijkt dat de media de kiezer toch niet zo sterk in hun ban hebben, aangezien de persoonlijke propaganda slechts 27 % van de variatie in de voorkeurstemmen verklaart.

Het bekleden van een politieke positie blijkt daarentegen een sterkere troef te zijn voor het behalen van voorkeurstemmen ($r = 0,61$, $r^2 = 0,37$).

Tenslotte bevat deze brochure een in detail uitgewerkt voorstel tot beperking van de verkiezingsuitgaven.

3. De onderzoeksvariabelen en de analysemethode.

A. DE ANALYSEMETHODE.

De analyse van een set variabelen kan op velerlei wijze gebeuren. In de meeste studies waaruit we onze data verzameld hebben, werden de relaties tussen variabelen reeds d.m.v. frequentie- en kruistabellen geanalyseerd, zodat wij zelf deze technieken niet meer zullen toepassen.

W. Dewachter en M. Deweerdt berekenden ook de pearson-correlatiecoëfficiënten tussen al hun kwantitatieve variabelen. Deze methode, die de samenhang tussen de variatie in twee variabelen weergeeft, biedt alleszins een beter beeld van de verbanden tussen twee variabelen dan de kruistabellentechniek. Door manipulatie van de grootte en het aantal categorieën per variabele kan nl. gemakkelijk een verband tussen een koppel variabelen gesuggereerd worden terwijl hun correlatie zeer zwak of insignificant kan zijn (7).

Doch ook tegen de pearson-correlatietechniek gelden methodologische bezwaren. Niet zelden blijkt er tussen twee variabelen A en B, met een hoge correlatiecoëfficiënt, een valse relatie te bestaan, omdat de correlatie van A met B uitsluitend het resultaat is van het feit dat A samen varieert met een derde variabele C die de eigenlijke causale factor is van B. Ook het omgekeerde komt voor. Volgens de pearson-correlatiecoëfficiënt blijkt er soms, ten onrechte, geen verband tussen twee variabelen A en B te bestaan, omdat A negatief varieert met een derde variabele C waarmee B positief covarieert.

Door het gebruik van partiële correlatiecoëfficiënten kan men het onvervalst verband tussen twee variabelen achterhalen doordat de invloed van alle andere interveniërende variabelen constant wordt gehouden. Aangezien

(7) J. TACQ, *Associatiematen voor kruistabellen. Een handleiding bij het interpreteren van SPSS output*, Sociologisch Onderzoeksinstituut, Leuven, 1977, blz. 6-7.

het vermoeden groot is dat elke variabele uit onze studie met meer dan één andere variabele verband houdt, werd in hoofdzaak met deze partiële correlatie-analyse gewerkt.

Eenmaal een aantal significante relaties tussen een set van variabelen vastgesteld, kan men zich aan voorspelling wagen, indien mag verondersteld worden dat er causale verbanden in het spel zijn. De klassieke techniek voor predictie van één variabele door een andere is de lineaire regressie. Maar aangezien de door ons weerhouden afhankelijke variabele (voorkeurstemmen in 1971) in onderstaande schema's met drie andere variabelen een significante relatie vertoont, dringt het gebruik van de multiple regressie-analyse zich op. Hierbij wordt één variabele als afhankelijk van een set van andere variabelen beschouwd en kan de relatieve voorspellingswaarde van elke onafhankelijke variabele gemeten worden.

B. DE ONDERZOEKSVARIABLEN.

Uit de vier hogervermelde onderzoeken werden er aanvankelijk een dertigtal variabelen weerhouden waarvan vermoed kon worden dat zij enige relevantie bezaten t.a.v. ons onderzoeksobject. Na een verkennend onderzoek werden er acht kernvariabelen en een aantal deelvariabelen bij het eigenlijke onderzoek betrokken.

Het onderzoek van M. Deweerdt vermeldt het aantal uren per maand waarop de Vlaamse kamerleden in 1970 zitdagen hielden. Voor deze groep werd telkens de omvang van hun activiteiten in het parlement, voor hetzelfde jaar berekend. Deze totale parlementaire activiteit werd uitgesplitst naar activiteiten van algemene en van lokale of particuliere aard.

Hoeveel en welke functies de Belgische parlamentsleden in 1970 cumuleerden vinden we in de bundel van H. De Bondt. Zowel de totale som als het aantal gecumuleerde posities per sector werden gecodeerd.

Uit het basismateriaal van het onderzoek van J. Janssens haalden we vijf variabelen : de gemiddelde aanwezigheid in de plenaire stemvergaderingen en in de commissievergaderingen, de parlementaire anciënniteit in 1970, het beroep bij de aanvang van het parlementair mandaat en het onderwijsniveau.

De bundel van de Afdeling Politologie over het gebruik van de voorkeurstemmen bij de parlamentsverkiezingen van 1961 tot 1974 leverde ons de score van de rechtstreeks verkozen parlamentsleden op de 500-voorkeurstemmenschaal voor de verkiezingen van 1968 en 1971.

Aangezien bij een eerste verkennend onderzoek de voorkeurstemmen, behaald in 1971, als centrale variabele naar voor kwamen, werd ook de omvang van de verkiezingscampagne van de individuele kandidaten bij het onderzoek betrokken. De basisgegevens van « Het nut van een miljoenen-

propaganda » vermelden het aandeel van elk parlementslid in de diverse propagandavormen : nl. de postinwerpsels, de affiches en de tussenkomsten op radio en televisie.

Om enig beeld te krijgen van de evolutie van de relaties tussen deze variabelen werden ook recentere, soortgelijke gegevens toegevoegd. Ook voor 1977-1978 onderzocht Deweerdt de parlementaire activiteiten van de Belgische parlementsliden en de relatie tot de behaalde voorkeurstemmen (8). Deze gegevens werden eveneens in het onderzoek opgenomen, althans voor die kamerleden die ook nog in 1977 verkozen werden.

Onze onderzoekspopulatie moest beperkt worden tot de Vlaamse volksvertegenwoordigers die in 1970 geen ministerportefeuille bezaten, omdat Deweerdt geen gegevens m.b.t. het dienstbetoon en de parlementaire activiteit van de Franstaligen heeft verzameld. De relatie van dienstbetoon en parlementaire activiteit van de Vlaamse kamerleden met de andere variabelen mag daarenboven niet veralgemeend worden naar alle parlementsliden. De omvang van het dienstbetoon verschilt immers naargelang de partij en het partijenpalet is in Wallonië anders gekleurd dan in Vlaanderen. Daarbij mag niet zomaar verondersteld worden dat het belang en de omvang van het dienstbetoon in Vlaanderen en Wallonië identiek zijn (9). Hetzelfde geldt voor de extrapolatie van de parlementaire activiteit. Uit het onderzoek van G. Goossens blijkt dat in de periode 1974-1975 de Franstalige volksvertegenwoordigers gemiddeld meer actief waren dan de Nederlandstalige. Ook tussen de partijen onderling bestonden er aanzienlijke verschillen (10). Uit de omrekening van de gegevens van M. Deweerdt blijkt dat ook in 1977-1978 een verschil volgens taalrol bestaat, ditmaal in het voordeel van de Nederlandstalige kamerleden en senatoren (11).

De geldigheid van onze onderzoeksresultaten is dus beperkt tot de 105 Vlaamse volksvertegenwoordigers, die in 1970 in de Kamer zetelden en geen ministerschap waarnamen. Voor 78 onder hen verzamelde

(8) M. DEWEERDT, De parlementaire werkzaamheden van de Belgische parlementsliden tijdens de zitting 1977-1978, in *Res Publica*, XX (1978), 4, blz. 647-683.

(9) Uit een recente opiniepeiling bleek dat de Walen het dienstbetoon als een minder belangrijke activiteit van het parlementslid beschouwden, terwijl 40 % van de Vlamingen het dienstbetoon als de belangrijkste functie van de parlementsliden vermelden.

Houding van de Belgische bevolking t.o.v. het parlement, Interuniversitair Instituut voor Opiniepeiling, Brussel, oktober 1979, blz. 26-28.

Het verschillend belang dat men in Wallonië en Vlaanderen aan het dienstbetoon toekent, blijkt ook uit een opiniepeiling die in 1973 werd uitgevoerd.

X., Wie helpt krijgt zetel, in *Het Nieuwsblad*, 12 juli 1973, blz. 2.

(10) G. GOOSSENS, *De parlementaire activiteiten van de leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers*, Eindverhandeling, Afdeling Politologie, Leuven, 1976, 120 blz.

(11) M. DEWEERDT, *loc. cit.*, blz. 673.

Deweerdt gegevens over hun dienstbestoon en becijferde hij de omvang van hun parlementaire activiteiten (12). Uitgetekend naar de partijen ziet de steekproef er als volgt uit :

Uit tabel VI moet besloten worden dat de representativiteit van de gegevens over dienstbetoon en parlementaire activiteiten van de Vlaamse socialistische kamerleden twijfelachtig is. Daarbij stelt zich de vraag of de groep der Vlaamse kamerleden die op het aanschrijven van M. Deweerdt

TABEL VI
Volledigheid van de onderzoeksdata

	CVP		BSP		PVV		VU		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Gegevens	36	86	14	56	12	67	14	70	76	72
Geen gegevens . . .	6	14	11	44	6	33	6	30	29	28
Totaal	42	100	25	100	18	100	20	100	105	100

geantwoord hebben, wel representatief is voor de totale groep der Vlaamse volksvertegenwoordigers. Zo is het mogelijk dat vnl. die kamerleden, die omwille van hun uitgebreide parlementaire en/of dienstbetoonactiviteiten en hun hoge cumul, het zeer druk hadden, niet hebben geantwoord. Aangezien het hier geen toevals steekproef betreft, kan de representativiteit van onze 76 kamerleden niet volgens de geëigende significantietoetsen van de stochastische statistiek getest worden. Daarom werd de gemiddelde waarde van de andere zes kernvariabelen van, enerzijds de groep waarvoor M. Deweerdt gegevens m.b.t. hun dienstbetoon en hun parlementaire activiteiten vermeldt, en anderzijds van de onbekende groep, vergeleken met de gemiddelden van de totale groep der Vlaamse kamerleden (tabel VII).

Uit tabel VII blijkt dat de gemiddelde scores van de parlamentsleden die M. Deweerdt geantwoord hebben steeds minder dan 10 % verschillen van de gemiddelden van de totale groep der Vlaamse volksvertegenwoordigers. Enkel de gemiddelde parlementaire anciënniteit van de ontbrekende kamerleden ligt aanzienlijk hoger dan het totale gemiddelde (+ 20 %), doch deze variabele vertoont slechts met één andere variabele een significante relatie (zie schema II). Uit tabel VII mag dus besloten worden dat de groep van 76 kamerleden waarover M. Deweerdt gegevens verza-

(12) In ons onderzoek hebben we twee volksvertegenwoordigers, die pas vanaf 1970 in het parlement zetelden uit de onderzoekspopulatie verwijderd omwille van de vergelijkbaarheid met de gegevens van J. Janssens. Hierdoor telt de totale onderzoeksgroep slechts 76 i.p.v. 78 eenheden.

melde vrij representatief is voor de totale populatie van Vlaamse volksvertegenwoordigers die in 1970 geen minister waren.

Bij de uiteindelijke analyse werden slechts acht kernvariabelen weerhouden, waartussen de partiële correlatiecoëfficiënten werden berekend,

TABEL VII
Representativiteit van de onderzoeksdata van M. Deweerdt

Variable	Gemiddelden der totale groep (1)	Gemiddelden van gekende groep (2)	Gemiddelden van onbekende groep (3)	Procentuele afwijking van (2) t.a.v. (1) (4) = $\frac{(2)}{(1)} \times 100$	Procentuele afwijking van (3) t.a.v. (1) (5) = $\frac{(3)}{(1)} \times 100$
Voorkeurstemmen in 1971	37,22	38,75	32,72	+ 4,1 %	- 12,1 %
Cumul	4,35	4,18	4,77	- 3,8 %	+ 9,6 %
Anciënniteit	8,79	8,17	10,37	- 7,1 %	+ 19,9 %
Commissieaanwezigheid	73,18	71,38	77,73	- 8,2 %	+ 6,2 %
Plenaire aanwezigheid	84,46	84,95	83,23	+ 0,6 %	- 1,4 %
Totale propaganda	2457,28	2553,67	2213,07	+ 3,9 %	- 9,9 %

daarbij de invloed van de andere zes variabelen konstant houdend. Deze acht zijn : het dienstbetoon, de totale parlementaire activiteiten, de voorkeurstemmen in 1971, de globale cumul, de aanwezigheden in de commissie- en de plenaire stemvergaderingen, de parlementaire anciënniteit in 1970 en de omvang van de persoonlijke verkiezingspropaganda in 1971. Sommige kernvariabelen bestaan uit meerdere deelvariabelen. Zo is de totale parlementaire activiteit de som van de parlementaire activiteit van algemene en van locale of particuliere aard. De totale persoonlijke propaganda laat zich uitsplitsen in propaganda d.m.v. postinwerpsels, affiches of via radio en televisie. Bij elke analyse werd dan ook de invloed van deze deelvariabelen onderzocht door ze in het model de plaats van de kernvariabele te laten innemen.

De relaties tussen de set van kern- en deelvariabelen werden voor de gehele groep van Vlaamse kamerleden en per partij geanalyseerd.

4. Onderzoeksresultaten.

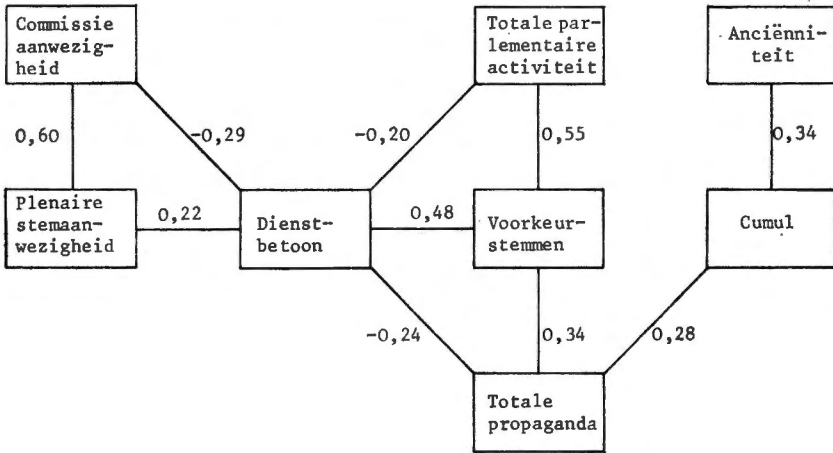
A. ANALYSE VOOR DE TOTALE GROEP VAN VLAAMSE VOLKSVERTEGENWOORDIGERS.

De partiële correlatiecoëfficiënten tussen de acht kernvariabelen kunnen weergegeven worden in een correlatiematrix, maar aangezien de meeste

coëfficiënten statistisch insignificant zijn, werden alleen deze correlaties die in absolute waarden boven 0,20 uitstijgen uitgezet in onderstaande structuur.

SCHEMA II

Relatiestructuur voor de total groep van Vlaamse volksvertegenwoordigers

Volgens deze figuur vertonen de voorkeurstemmen een duidelijk verband met drie variabelen nl. dienstbetoon, propaganda, parlementaire activiteit.

De relatie van de voorkeurstemmen met het dienstbetoon en met de totale propaganda werd reeds door M. Deweerdt en W. Dewachter vastgesteld. d.m.v. de Pearson-correlatietechniek (13).

Opvallend is de hoge positieve correlatie tussen voorkeurstemmen en de totale parlementaire activiteit. In de veronderstelling dat er geen intermediaire variabele met beide variabelen in dezelfde zin varieert, zou men hieruit kunnen besluiten dat de kiezers bij het uitbrengen van een voorkeurstem, in eerste instantie rekening houden met de parlementaire activiteit van de kandidaat. Gelet op de beperkte interesse van de burgers van het eigenlijke parlementaire werk, is dit wel een merkwaardige vaststelling (14).

Door verwisseling van de totale met de lokale parlementaire activiteit stijgt de partiële correlatiecoëfficiënt tot 0,64, doch ook het verband tussen voorkeurstemmen en de parlementaire activiteit van algemene aard is niet

13. W. DEWACHTER, e.a., *op. cit.*, blz. 33.

M. DEWEERDT, *Functies en dysfuncties van het dienstbetoon door parlementsleden*, Afdeling Politologie, Leuven, 1975, blz. 68-69.

(14) *Houding van de Belgische bevolking t.o.v. het parlement*, *op. cit.*, blz. 20.

te verwaarlozen ($r = 0,52$). Het fenomeen van de hoge 'beloning' van de parlementaire activiteit door de kiezers kan dus niet alleen verklaard worden door de hypothese dat het hier gaat om activiteiten die betrekken hebben op locale, beperkte of particuliere toestanden, en die nauw aansluiten bij het dienstbetoon.

Wellicht vormt de parlementaire activiteit een goede indicator voor het algemeen politiek dynamisme van de volksvertegenwoordigers. Uit sociale communicatie-onderzoeken blijkt dat de geloofwaardigheid van een persoon stijgt naarmate hij zich t.a.v. zijn ontvangers dynamischer opstelt (15). Het is dus mogelijk dat ook de kiezers aan dynamische politici meer geloof hechten en meer geneigd zijn om hun stem op hen uit te brengen. Men kan eveneens veronderstellen dat actieve politici in de media meer aan bod komen, niet alleen tijdens de verkiezingsstrijd, maar ook in de niet-electorale periode. Of de kiezers meer voorkeurstemmen uitbrengen op kandidaten die relatief veel vermeld worden in de pers kan uit dit onderzoek niet besloten worden, aangezien we slechts gegevens hebben over de duur en de frequentie van hun tussenkomsten tijdens de verkiezingscampagne.

Een tweede opmerkelijke vaststelling is dat het parlementair absentisme niet of slechts in zeer beperkte mate in relatie staat tot de andere bezigheden van het kamerlid, zoals de cumul, het dienstbetoon en de parlementaire activiteiten. Enkel met het dienstbetoon is er sprake van een (zwakke) relatie. Opvallend is dat het dienstbetoon positief correleert met de stemaanwezigheid op de plenaire vergaderingen en negatief met de commissie-presentie. Gelet op deze lage correlatie-coëfficiënten is het dienstbetoon als verklaring voor het absentisme slechts van weinig betekenis. Dit is in tegenspraak met de bevindingen van een onderzoek uit 1969, waarin gesteld wordt dat het absentisme in belangrijke mate zijn oorsprong vindt in het sociaal dienstbetoon (16).

Aangezien de correlatie tussen de stempresentie in de plenaire vergaderingen en de commissie-aanwezigheid toch lager ligt dan verwacht (determinatiecoëfficiënt $r^2 = 0,36$) en hun relatie met het dienstbetoon in tegengestelde zin verloopt, mag besloten worden dat de afwezigheid op de commissievergaderingen en het absentisme op de stemmingen in de algemene vergadering als twee gescheiden fenomenen mogen worden beschouwd. Waarschijnlijk zou het verband tussen beiden sterker zijn als

(15) E.P. BETTINGHAUS, *Persuasive Communication*, New York, 1968, blz. 107-108.

(16) « Les démarches en faveur d'électeurs ne justifient donc pas le taux d'absentisme relevé par les statistiques, mais expliquent pourquoi les fauteuils demeurent vides. »

X., L'Absentisme politique, in *Courrier Hebdomadaire*, nr 429, 1969, blz. 16.

we de stempresentiescores zouden vervangen door het gemiddeld aantal uren dat een parlementslid op elke plenaire vergadering aanwezig is.

De betekenis van het absentisme als indicator voor de parlementaire ijver van parlementsliden, wordt door de ontstentenis van enige relatie met de parlementaire activiteiten in vraag gesteld. Dit strookt met de stellingen van enkele meer theoretisch georiënteerde auteurs. H. Van Impe stelt dat de specialisering en de arbeidsverdeling binnen de parlementaire fracties de aanwezigheid van alle leden bij alle debatten overbodig maken (17). P. Vermeulen verheft het absentisme zelfs tot parlementaire deugd (18).

Het dienstbetoon vertoont slechts een zwakke, negatieve relatie met de totale parlementaire activiteiten. Ook dit is in tegenspraak met de opvattingen van vele waarnemers die de nefaste invloed van het dienstbetoon op o.m. de wetgevende en controlefunctie van het parlement aan de kaak stellen (19). Om de invloed van het dienstbetoon op de functieverhuizing of het functieverlies van het parlement na te gaan, zou de variabele totale parlementaire activiteit formeel moeten uitgesplitst worden naar haar deelactiviteiten (wetsvoorstellen, amendementen, interpellaties, vragen en tussenkomsten) en functioneel naar de diverse taken van het parlement (wetgeving, controle, informatie, expressie enz.) (20). Alleszins blijkt reeds dat de negatieve relatie tussen dienstbetoon en parlementaire activiteit sterker is bij de activiteiten van algemene aard ($r = -0,21$) dan bij die van lokale aard ($r = -0,16$). De inzet van het parlementslid voor materies van algemeen politiek belang schijnt dus meer te lijden onder het dienstbetoon dan zijn parlementaire bekommernissen over problemen van locale of particuliere aard.

Met de totale omvang van de verkiezingspropaganda vertoont het dienstbetoon een zwakke negatieve correlatie ($r = -0,24$). Dienstbetoon en persoonlijke kiespropaganda zijn blijkbaar twee, elkaar enigszins uitsluitende, middelen om een hoog aantal voorkeurstemmen te verwerven.

(17) H. VAN IMPE, Het Belgisch parlement als instelling: rol en beeld, in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht*, Brussel, XXVI (1971), 6, blz. 382.

(18) « Je n'irai pas jusqu'à dire que le premier devoir du parlementaire est d'être toujours absent. Mais je dirai avec beaucoup de force que le premier devoir du parlementaire est d'être absent le plus souvent possible. »

P. VERMEULEN, Le Parlement, in *Res Publica*, III (1961), 1, blz. 8.

(19) Zie o.m. L. HUYSE, De plaatsbezorgers. Politici en partijpolitieke benoemingen in België, in *De Nieuwe Maand*, XVIII (1975), 3, p. 471.

J.L.S., La participatie totalitaire, in *La Libre Belgique*, 13 maart 1979, blz. 15.

M. STORME, De crisis van het regime, in *De Maand*, III (1960), 10, blz. 593.

J. WELLENS en H. DE CONINCK, Politiek dienstbetoon: de wet van de zwakte, in *Humo*, 9 augustus 1979, blz. 22.

(20) Over de discussie m.b.t. de functies van het parlement, zie: G. PASQUINO, Elective Assemblies, in *European Journal of Political Research*, I (1973), 4, blz. 346-351.

De totale persoonlijke propaganda wordt op zijn beurt lichtjes beïnvloed door het totaal aantal gecumuleerde functies ($r = 0,28$).

Tenslotte is er een duidelijke positieve band tussen cumul en parlementaire anciënniteit ($r = 0,34$). De verklaring hiervoor kan in twee richtingen gezocht worden. Ofwel is een hoge parlementaire anciënniteit gunstig voor het verwerven van een aantal extraparlamentaire functies, ofwel vormt een hoog aantal functies een waarborg voor het behoud van het mandaat. De specifieke invloed van elk type van functie zal in een laatste paragraaf onderzocht worden.

Indien de totale propaganda wordt opgesplitst in haar deelvariabelen worden sommige verbanden minder significant. Indien alleen de propaganda d.m.v. postinwerpsels wordt weerhouden, dan wordt de relatie met de voorkeurstemmen sterker ($r = 0,38$), verandert de negatieve correlatie met het dienstbetoon in een positieve ($r = +0,19$) en verzwakt het verband met de totale cumul ($r = 0,25$). Deze propagandavorm vertoont nu ook een duidelijke negatieve relatie met de anciënniteit ($r = -0,35$). De propaganda d.m.v. de postinwerpsels lijkt dus vooral bij de nieuwkomers en de dienstbetoners in zwang te zijn. Dit laatste is helemaal niet zo verbazingwekkend aangezien in het propaganda-onderzoek het groot aantal brieven werd opgenomen waarin de parlementsleden hun cliënteel herinneren aan de bewezen diensten.

De propaganda d.m.v. affiches komt naar voor als de meest effectieve propagandavorm, althans wat de voorkeurstemmenscore betreft ($r = 0,42$). De relatie met de cumul wordt onbetekenend ($r = 0,12$) en het negatief verband met het dienstbetoon wordt verstevigd ($r = -0,30$).

Door inbreng van de duur van de tussenkomsten van de kandidaten tijdens de verkiezingsperiode op radio en televisie in het model, valt de positieve correlatie met de voorkeurstemmen terug op het gemiddelde ($r = 0,28$).

Indien we de voorkeurstemmen als afhankelijk beschouwen van de onafhankelijke variabelen lokale parlementaire activiteit, dienstbetoon en totale persoonlijke propaganda, dan geeft de multiple regressieberekening volgende resultaten.

Multiple r : 0,73
 Kwadraat r : 0,54
 Standaardfout: 2424,21
 F : 27,71

Variable	B	Beta	Standaardfout B	F
Locale parlementaire activiteit .	2,22	0,54	0,34	43,12
Dienstbetoon	8,12	0,31	2,16	14,08
Totale propaganda	0,12	0,22	0,04	7,50
Constante	489,36			

Deze resultaten betekenen dat men, aan de hand van gegevens over de omvang van de lokale parlementaire activiteiten, het dienstbetoon en de totale propaganda meer dan de helft (54 %) van de variatie in de voorkeurstemmen kan voorspellen.

B. ANALYSE PER PARTIJ.

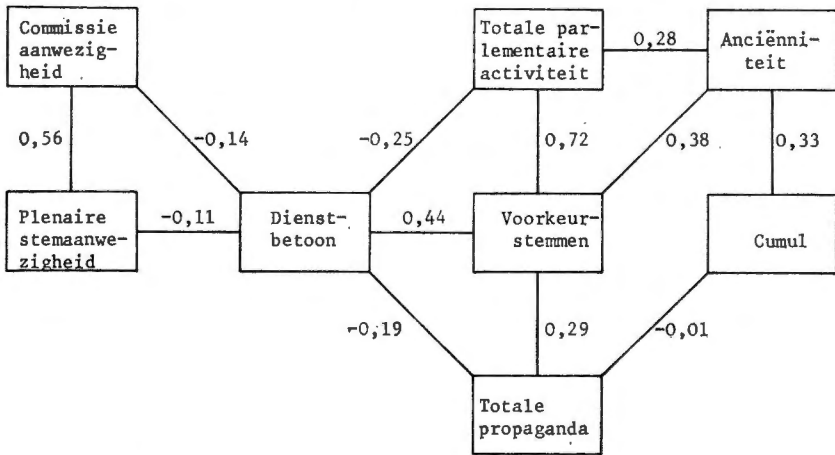
De verbanden tussen de variabelen worden voor elke partij afzonderlijk volgens dezelfde structuur als de globale verbanden weergegeven. Enkel die verbanden die een aanzienlijk verschil vertonen met de globale relaties, zullen besproken worden.

1. Analyse van de groep der CVP-volksvertegenwoordigers.

Wanneer we, voor de groep der Vlaamse christendemocratische kamerleden, de partiële correlaties berekenen tussen dezelfde acht kernvariabelen, treden er enkele nieuwe verbanden aan het licht en vervallen er andere.

SCHEMA III

Relatiestructuur voor de CVP-volksvertegenwoordigers

De relatie van de totale propaganda met de voorkeurstemmen en met het cliëntelisme verzwakt. De band met de totale cumul verdwijnt zelfs helemaal ($r = -0,01$). De parlementaire anciënniteit vertoont een rechtstreeks, positief verband met de voorkeurstemmen ($r = 0,38$) en is negatief gecorreleerd met de totale parlementaire activiteit ($r = -0,28$). Nochtans is de invloed van de parlementaire activiteit op de voorkeurstemmen aanzienlijk hoger dan het gemiddelde ($r = 0,72$).

De invloed van het dienstbetoon op de twee absentieisme-variabelen is bij de CVP insignificant.

Door de kernvariabelen met hun deelvariabelen te verwisselen, komen er een aantal nieuwe merkwaardige relaties aan de oppervlakte.

De inlassing van de parlementaire activiteiten van lokale aard doet de correlatie met de voorkeurstemmen stijgen tot 0,88. Dit zou erop wijzen dat voor de CVP-kamerleden de inzet voor de lokale of beperkte problemen in het parlement het middel bij uitstek vormt om voorkeurstemmen te verzamelen. De tweede belangrijkste factor hiertoe wordt nu de parlementaire anciënniteit ($r = 0,54$), want door de inbreng van de lokale parlementaire activiteit is de correlatie van het dienstbetoon met de voorkeurstemmen gedaald tot 0,28.

De parlementaire anciënniteit vertoont met de lokale activiteiten een duidelijk positief, en met de parlementaire activiteiten van algemene aard een negatief verband (resp. $r = 0,49$, $r = -0,26$).

De correlaties tussen de deelvariabelen postinwerpsels en radio en televisiepropaganda enerzijds, en de voorkeurstemmen anderzijds ligt onder het significantieniveau (resp. 0,18 ; 0,02). Het effect van de affichepropaganda is wel significant ($r = 0,38$).

Samengevat kan voor de voorkeurstemmenscore van de CVP-kamerleden het volgende gesteld worden. De parlementaire activiteiten van lokale of particuliere aard oefenen een determinerende invloed uit ($r^2 = 0,78$). Dit is merkwaardig aangezien uit een recente opiniepeiling bleek dat de CVP-kiezers niet één der eigenlijke taken van het parlement (wetgeving, controle, informatie...), maar wel het dienstbetoon als de belangrijkste activiteit van een parlamentslid beschouwden (21). Een mogelijke verklaring voor de determinerende invloed van de lokale parlementaire activiteiten is dat deze een betere indicator zijn voor de inspanningen welke parlamentsleden aan hun dienstbetoon besteden, dan het aantal uren per maand dat zij zitdagen houden. Met eenzelfde aantal uren zitdagen per maand kan het ene kamerlid veel meer gevallen te verwerken krijgen dan de andere. Indien de lokale parlementaire activiteiten een meer betrouwbare indicator vormen voor de reële omvang van de dienstbetoonactiviteiten, dan is de invloed van het dienstbetoon op de voorkeurstemmen uiteraard groter dan de correlatiecoëfficiënt met het aantal uren zitdagen laat vermoeden. Ook hier zou door verder onderzoek de variabele 'parlementaire activiteit' verder moeten uitgesplitst worden in activiteiten die al dan niet duidelijk in het verlengde liggen van het dienstbetoon. Om de negatieve

(21) « Houding van . . . », *op. cit.*, p. 28.

relatie met de anciënniteit te preciseren zou een opdeling volgens functionele en formele activiteit ook opheldering kunnen brengen.

De tweede factor die een duidelijke positieve relatie met de voorkeurstemmen vertoont is de parlementaire anciënniteit. Gelet op de significante negatieve correlatie van de anciënniteit met de lokale parlementaire activiteit kunnen beide als twee gescheiden en onderling tegenstrijdige determinanten van de voorkeurstemmen worden aanzien. Als hypothese kan gesteld worden dat naarmate een CVP-volksvertegenwoordiger langer in het parlement zetelt, zijn parlementaire activiteit van lokale of particuliere aard zal afnemen, wat normaliter ook zijn voorkeurstemmen zal aantasten, doch dit laatste zal enigszins worden gecompenseerd door de positieve invloed van zijn toenemende anciënniteit. Deze stelling zou ter verificatie in de tijd moeten getoetst worden, aangezien hier aan de hand van een meting van een toestand, een hypothese m.b.t. een evolutie wordt vooropgesteld. Tenslotte mag het effect van de persoonlijke propaganda op de voorkeurstemmen beperkt worden geheten.

2. Analyse van de groep der Vlaamse socialistische volksvertegenwoordigers.

Aangezien slechts voor iets meer dan de helft der Vlaamse socialistische kamerleden gegevens m.b.t. hun dienstbetoon- en parlementaire activiteiten konden verzameld worden, en de representativiteit van deze onvolledige gegevens twijfelachtig is, worden de partiële correlaties in matrixvorm voorgesteld en zullen alleen de markante relaties of verschuivingen besproken worden (tabel VIII).

TABEL VIII

Partiële correlatiematrix voor de groep der BSP-Kamerleden

Variable	Dienstbetoon	Tot. parl. activ.	Voorkestem.	Cumul	Plenaire aanwezig.	Comm. aanwezig.	Anciën	Totale propaganda
Dienstbetoon	1							
Totale parlementaire activiteit	0,04	1						
Voorkeurstemmen	0,24	0,48	1					
Cumul	0,15	- 0,35	0,04	1				
Plenaire aanwezigheid	0,39	0,07	0,08	0,01	1			
Commissieaanwezigheid	- 0,04	0,49	- 0,35	0,31	0,20	1		
Anciënniteit	- 0,03	0,07	0,01	0,62	- 0,13	- 0,10	1	
Totale propaganda	0,25	0,00	0,10	- 0,09	- 0,40	0,05	0,19	1

De sterke positieve relatie tussen de aanwezigheid in de plenaire en de commissievergaderingen, die bij de globale analyse opviel, verdwijnt. De aanwezigheid van een socialistisch kamerlid op de plenaire stemvergadering

ringen en in de commissiebijeenkomsten verschillen dus wezenlijk van elkaar.

De positieve relatie tussen dienstbetoon en stemaanwezigheid ligt evenwel duidelijk hoger dan het gemiddelde ($r = 0,39$). De socialistische dienstbetoners komen blijkbaar trouwer hun stem uitbrengen dan de anderen. Om het verband tussen partijtrouw en dienstbetoon te achterhalen zou niet alleen de stemmenaanwezigheid, maar ook het partijconformisme van de uitgebrachte stemmen moeten onderzocht worden.

Een opmerkelijke vaststelling is dat de invloed van de parlementaire activiteiten van lokale aard, het dienstbetoon en de totale propaganda op de behaalde voorkeurstemmen opvallend lager ligt dan in de globale analyse (resp. 0,19, 0,24, 0,10). De geringere personificatie van de verkiezingscampagne van de BSP en het relatief hoog aantal hoofdvakstemmen die de BSP-kiezers uitbrengen, liggen waarschijnlijk aan de basis van de zwakte van deze relatie (22).

Het verband tussen parlementaire anciënniteit en totale cumul is vrij sterk ($r = 0,62$). Het verwerven van een aantal belangrijke functies neemt bij de socialisten blijkbaar heel wat jaren in beslag. In tegenstelling tot de CVP is er tussen de lokale parlementaire activiteit en de anciënniteit een positieve relatie ($r = 0,46$). Daarenboven worden deze lokale parlementaire activiteiten sterk negatief beïnvloed door de globale cumul ($r = 0,68$). De gevolgen van de cumul voor de parlementaire activiteiten van algemene aard zijn minder nefast ($r = -0,30$). Dit zou er op kunnen wijzen dat, in tegenstelling tot de andere kamerleden, de cumulatie van functies de activiteiten van de socialistische volksvertegenwoordiger behoorlijk schaadt. Om deze nefaste invloed te specificeren zouden zowel de functionele aard van de parlementaire activiteiten als de aard der gecumuleerde posities meer gedetailleerd aan een nader onderzoek onderworpen moeten worden.

De vervanging van de kernvariabele totale propaganda door één van haar deelvariabelen brengt telkens aanzienlijke wijzigingen in de correlaties, niet alleen tussen de deelvariabele en de andere variabelen, maar ook tussen de andere variabelen onderling. Voor sommige sterke relaties kan geen causale verklaring vooropgezet worden (23). Daarbij vertonen de meeste

(22) W. DEWACHTER, « Kleine schaalverandering of trend: de personificatie van de politiek langs de propaganda », in *Res Publica*, XIV (1972), 2, blz. 325-341.

W. DEWACHTER, « De machtstoeiwijzingsfunctie van de voorkeurstemmen bij de Belgische parlementsverkiezingen », in *Tijdschrift voor Geschiedenis*, XLII (1979), blz. 501-504.

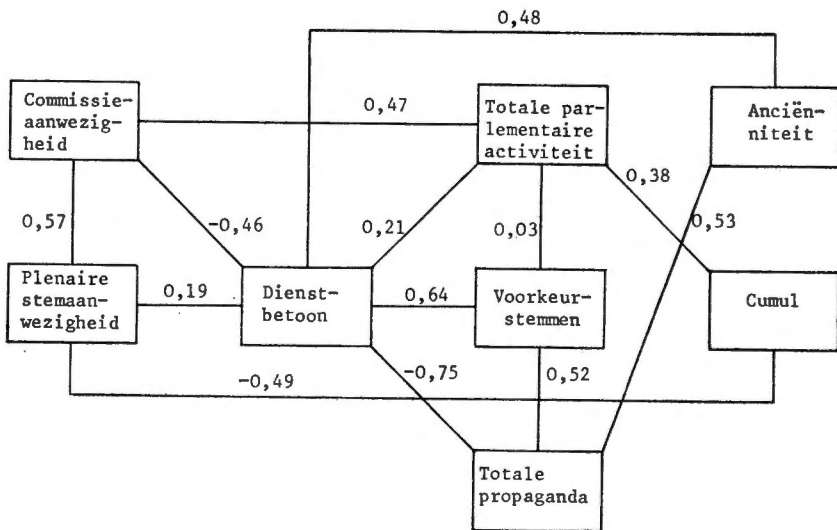
(23) Zo is de partiële correlatie tussen de lokale parlementaire activiteiten en de propaganda op radio en televisie — 0,69. Dit sterk verband kan alleen aan de hand van een intermediaire variabele verklaard worden.

variabelen minstens met twee andere variabelen een tamelijke hoge correlatie. Dit alles wijst op multicollineariteit. Er zijn m.a.w. bij de BSP blijkbaar nog andere determinerende factoren, die niet in het onderzoek zijn opgenomen, maar toch duidelijk enkele van onze kernvariabelen gezamenlijk beïnvloeden. Zo zou bv. de factor « algemene politieke competentie » op de commissie-aanwezigheid, de parlementaire activiteit van algemene aard, de anciënniteit en de totale cumul telkens een positieve invloed kunnen uitoefenen, wat de positieve relaties tussen deze vier variabelen onderling kan verklaren.

3. Analyse van de groep der liberale volksvertegenwoordigers.

Ook bij de Vlaamse liberalen verschilt de relatiestructuur aanzienlijk van het globale relatiestructuur.

SCHEMA IV
Relatiestructuur voor de liberale volksvertegenwoordigers

De determinatie van de voorkeurstemmen door het dienstbetoon en de persoonlijke propaganda is sterker dan het gemiddelde, terwijl de invloed van de totale parlementaire activiteit nihil is ($r = 0,03$). De inbreng van de lokale parlementaire activiteit doet de correlatie met de voorkeurstemmen behoorlijk stijgen ($r = 0,43$), doch blijft ver onder het gemiddelde ($r = 0,64$). De parlementaire activiteit van algemene aard blijkt zelfs helemaal niet functioneel te zijn voor het behalen van voorkeurstemmen

($r = 0,00$). Deze vaststelling strookt enigszins met het belang dat de PVV-kiezers volgens opiniepeilingen hechten aan het dienstbetoon (24).

De cumul oefent een lichte positieve invloed uit op de totale parlementaire activiteiten en heeft een duidelijk negatief effect op de stemaanwezigheid in de plenaire vergaderingen (resp. 0,38 ; $-0,49$). Dit laatste fenomeen kan conjunctureel verklaard worden doordat de liberalen in 1970 in de oppositie zaten, zodat het spijbelen omwille van andere verplichtingen, geen gewichtige gevolgen kon hebben. De meeste stemmingen gebeuren immers meerderheid tegen minderheid of bij unanimitieit (25). Het al dan niet afwezig zijn van een oppositielid, kan dus weinig of niets aan het beleid van de meerderheid veranderen, zodat de verplichtingen die voortvloeien uit andere functies, relatief zwaarder kunnen doorwegen op de aanwezigheid tijdens een oppositieperiode.

De persoonlijke propaganda vertoont een sterke negatieve relatie met het dienstbetoon ($r = -0,75$). Dit geldt niet voor de propaganda d.m.v. postinwerpsels ($r = 0,62$). Ook bij de liberalen lijken dienstbetoon en persoonlijke propaganda twee alternatieve determinanten te zijn van de behaalde voorkeurstemmen. Beide staan op hun beurt in positief verband met de anciënniteit ($r = 0,48$ en $0,53$). De opbouw van een uitgewerkt dienstverleningsnet of een omvangrijke persoonlijke verkiezingscampagne vergt bij de liberalen heel wat tijd of leiden tot een lange parlementaire loopbaan. De effectiviteit van de diverse propagandavormen voor het behalen van voorkeurstemmen is erg uiteenlopend. De invloed van de « papieren » propaganda (affiches en postinwerpsels) is quasi onbestaand ($r = -0,12$) terwijl de omroeppropaganda (tussenkomen op radio en televisie) een sterke positieve relatie met de voorkeurstemmen vertoont ($r = 0,71$). De liberale kiezers zijn blijkbaar erg media-minded.

De commissie-aanwezigheid vertoont bij de liberale kamerleden een significant verband met enkele andere variabelen. De commissieaanwezigheid gaat nl. samen met de totale parlementaire activiteit ($r = 0,47$), doch wordt duidelijk door het dienstbetoon negatief beïnvloed ($r = -0,46$).

Tenslotte zijn er een aantal verbanden die niet direct causaal verklaarbaar zijn, zodat ook hier dient gezocht naar externe interveniërende factoren (26).

(24) « Houding van . . . », op. cit., blz. 28.

(25) E. LANGERWERF, *Het stemgedrag van regerings- en oppositiepartijen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 1954 tot 1965*, Afdeling Politologie, Leuven, 1973, blz. IV 1-16.

(26) De correlatie tussen de totale propaganda en de totale parlementaire activiteit resp. de commissieaanwezigheid bedraagt 0,45 resp. $-0,54$.

4. Analyse van de groep der Volksunie-volksvertegenwoordigers.

Het relatiepatroon bij de VU-kamerleden wijkt het sterkst af van het globale patroon. De meeste correlaties liggen bijzonder hoog en verscheidene verbanden verlopen tegengesteld aan de globale relaties. Door de veelvuldigheid van significante relaties is het wenselijk de correlaties in matrixvorm uit te beelden. In tabel IX werd de variabele totale parlementaire activiteit vervangen door de activiteiten van locale of particuliere aard.

TABEL IV

Partiële correlatiematrix voor de groep der VU-kamerleden

Variable	Dienstbetoon	Loc. parl. activ.	Voorkestem.	Cumul	Plenaire aanwezig.	Comm. aanwezig.	Anciënn.	Totale propaganda
Dienstbetoon	1							
Locale parlementaire activiteit	0,75	1						
Voorkeurstemmen	0,89	- 0,57	1					
Cumul	0,56	- 0,28	- 0,64	1				
Plenaire aanwezigheid	- 0,37	0,40	0,35	0,13	1			
Commissieaanwezigheid	0,76	- 0,82	- 0,61	- 0,43	0,33	1		
Anciënniteit	- 0,18	0,66	0,16	0,18	0,00	- 0,29	1	
Totale propaganda	- 0,82	0,50	0,90	0,83	0,56	- 0,36	- 0,20	1

Wat de vergelijking met globale verbanden betreft, merken we dat de relatie van de voorkeurstemmen met het dienstbetoon en met de propaganda uitzonderlijk sterk is (resp. 0,89 en 0,90). Daarentegen staat dat de locale parlementaire activiteit dysfunctioneel is voor de voorkeurstemmen ($r = -0,57$), wat lijnrecht in tegenstrijd is met de bevindingen bij de andere partijen. De locale parlementaire activiteit vertoont ook een duidelijk positief verband met het dienstbetoon ($r = 0,75$) en een opvallend sterke negatieve relatie met de aanwezigheid in de commissievergaderingen ($r = -0,82$). Deze cijfers roepen vragen op m.b.t. de aard van het dienstbetoon en van de locale parlementaire activiteit van de VU-kamerleden en motivering van de VU-kiezers bij het uitbrengen van voorkeurstemmen.

Bij de VU vertonen de twee aanwezigheidsvariabelen hoge correlaties met ongeveer alle andere variabelen. Zo blijkt de commissie-aanwezigheid ook in positief verband te staan met het dienstbetoon ($r = 0,76$) en een negatieve relatie te vertonen met de locale parlementaire activiteiten, de voorkeurstemmen, de cumul, de anciënniteit en de totale propaganda (resp. $-0,82$, $-0,61$, $-0,43$, $-0,29$ en $-0,36$). De aanwezigheid op de plenaire stemvergaderingen wordt enkel door het dienstbetoon negatief beïnvloed ($r = -0,37$) en vertoont significante positieve relaties met

de lokale parlementaire activiteiten, de voorkeurstemmen, de commissie-aanwezigheid en de totale propaganda (resp. 0,40, 0,35, 0,33 en 0,56).

Ook de cumul vertoont enige merkwaardige relaties. Het verband met de totale propaganda is sterk positief ($r = 0,83$). Daartegenover staat de rechtstreekse negatieve invloed van de cumul op de voorkeurstemmen ($r = -0,64$). De cumul lijkt echter wel functioneel te zijn voor het dienstbetoon van de Vlaams-nationale volksvertegenwoordigers ($r = 0,56$).

Bij de evaluatie van deze coëfficiënten gelden dezelfde bemerkingen als bij de analyse van de BSP-groep. De hoge scores, de multicollineariteit, de onverklaarbaarheid van sommige verbanden, wijzen er allen op dat er ook bij de VU externe interveniërende variabelen een sterke invloed uitoefenen op de onderzoeksvariabelen. Doch dit volstaat niet om de volstrekt tegenovergestelde relaties te verklaren, die lijnrecht ingaan tegen de globale verbanden. Het gedrag van de VU-kamerleden en het VU-kiezerskorps zijn duidelijk aan andere invloeden onderhevig.

Dit is in feite niet zo verwonderlijk aangezien de Volksunie in 1970 als partij een ander profiel vertoonde dan de traditionele partijen. Ze kende in die tijd een sterke electorale groei. Zij had een sterke ideologische aantrekkingskracht, vnl. op kiezers van de CVP, waar tegenover ze als zweeppartij fungeerde. Aangezien zij een structurele oppositiepartij was, stond ze zwak op de dienstbetoonmarkt en was ze voor technocraten minder aantrekkelijk. Er mag trouwens verondersteld worden dat in deze tijd heel wat kiezers beroep deden op de CVP-volksvertegenwoordigers om belangrijke gunsten te verkrijgen (o.a. voor politieke benoemingen) maar desalniettemin VU stemden. Het 'residuele' dienstbetoon van een parlementslid van een permanente oppositiepartij kan dus niet alleen in omvang, maar ook qua aard verschillend zijn van het dienstbetoon van de traditionele partijen.

Omdat de Volksunie moeilijk in het globale relatiepatroon past, is het wenselijk om de globale relaties te herberekenen, abstractie makend van de VU-kamerleden. De meeste relaties zouden hierdoor sterker moeten worden. De weergave en de beschrijving van het relatiepatroon van de traditionele partijen volgens de gebruikelijke structuur zou dit artikel te omslachtig maken. Het algemeen effect van de eliminatie van de VU-kamerleden uit onze onderzoekspopulatie blijkt het best uit de nieuwe multiple regressie-analyse. De voorspelbaarheid van de variatie in de voorkeurstemmenscore, aan de hand van de gegevens m.b.t. het dienstbetoon, de lokale parlementaire activiteiten en de persoonlijke propaganda stijgt tot 67 % (multiple $r^2 = (0,82)^2 = 0,67$).

C. DE RELATIE TUSSEN DE VERSCHILLENDE SOORTEN FUNCTIES EN DE ANDERE VARIABELEN.

1. *Methode.*

Naast het totaal aantal functies dat elke Vlaamse volksvertegenwoordiger in 1970 cumuleerde werd ook elke functie apart als variabele weerhouden. De meeste van deze functie-variabelen bevatten slechts twee categorieën, bv. het al dan niet vervullen van de functie van burgemeester. Slechts enkele variabelen bevatten meerdere categorieën, omdat men meerdere posities in één bepaalde sector kan bezetten. Zo bekleden sommige kamerleden meerdere beheerdersfuncties in financiële instellingen en intercommunales. Dit beperkt aantal categorieën per variabele heeft tot gevolg dat men geen behoorlijke correlatieberekeningen tussen deze en de andere kernvariabelen kan maken. Uiteraard kan ook de partiële correlatietechniek niet toegepast worden. Hierdoor kunnen de onechte verbanden niet meer uitgezuiverd worden.

Ondanks deze nadelen is het toch wenselijk de relatie tussen deze functie-variabelen en de andere zeven kernvariabelen te onderzoeken, zij het volgens een minder gesofistikeerde methode. Voor elke functiesoort zal de onderzoekspopulatie opgesplitst worden in subgroepen van Vlaamse volksvertegenwoordigers die ofwel geen enkele, ofwel één, ofwel twee, enz. functies in de onderzochte sector vervullen. Voor elke subpopulatie wordt dan de gemiddelde waarde van de andere variabelen onderzocht. Indien er een opvallend verschil is tussen deze gemiddelden, dan kan men besluiten dat er een verband bestaat tussen het al dan niet vervullen van een functie en de waarden van de andere variabelen. Of het effect van de ene variabele op de andere direct verloopt of via een intermediaire variabele kan echter niet meer achterhaald worden.

2. *Onderzoeksresultaten.*

De eerste groep die onderzocht wordt zijn de parlementaire functies, t.t.z. leden van het Kamerbureau, voorzitters, ondervoorzitters en secretarissen van de commissies en afgevaardigden bij internationale instellingen.

Naarmate kamerleden meer parlementaire functies cumuleren stijgt de omvang van hun dienstbetoon, hun voorkeurstemmenscore, hun locale en algemene parlementaire activiteit, de stemaanwezigheid in de plenaire vergadering en de parlementaire anciënniteit. De relatie uit zich het sterkst bij de anciënniteit. Zij die geen taak in het parlement op zich nemen zijn gemiddeld 5,4 jaar parlamentslid. Zij die resp. één, twee of drie parlementaire functies vervullen hebben een gemiddelde anciënniteit van resp. 12,2, 13,8 en 18,3 jaar. Dit wijst erop dat bij de toewijzing van deze functies rekening wordt gehouden met de ervaring van het parlamentslid.

Naarmate de volksvertegenwoordigers meer parlementaire posities innemen daalt de totale omvang van de persoonlijke propaganda alsook de omvang van elk van haar drie deelvormen.

Wegens het zeer beperkt aantal kamerleden die meer dan één partijfunctie uitoefenen beperken we ons tot zij die ofwel één, ofwel geen taak in de partijtop vervullen. Zij die wel een partijpositie bekleden zijn actiever, zowel wat de lokale als de algemene parlementaire activiteiten betreft. Zij zijn minder aanwezig in de plenaire en de commissievergaderingen en hun propaganda is vijfmaal zo omvangrijk als de campagne van de niet-partijleiders. Anderzijds heeft het vervullen van een partijfunctie een negatief effect op het dienstbetoon.

De burgemeesters doen meer aan dienstbetoon, zijn iets meer aanwezig op de plenaire en iets minder op de commissiebijeenkomsten en hebben een hogere anciënniteit dan de kamerleden die geen burgemeester zijn. Daarentegen behalen zij minder voorkeurstemmen, voeren zij een minder uitgebreide verkiezingscampagne en zijn zij m.b.t. lokale materies minder actief in het parlement. Deze laatste vaststelling geldt ook voor de gemeenteraadsleden en de schepenen. Deze tendens is strijdig met de bedenkingen van de H. De Croo over de impact van het hoog aantal parlamentsleden met een gemeentelijk mandaat op de parlementaire werkzaamheden. Deze auteur verklaart het beperkte of lokale karakter van vele tussenkomsten in het parlement juist door de oververtegenwoordiging van gemeenteraadsleden, schepenen en burgemeesters (27).

De schepenen doen meer aan dienstbetoon, zijn duidelijk meer aanwezig op de plenaire en de commissievergaderingen en hebben een hogere anciënniteit dan de niet-schepenen. Deze laatsten halen echter meer voorkeurstemmen, zijn actiever wat de parlementaire activiteiten van lokale en algemene aard betreft en voeren een veel uitgebreider verkiezingscampagne dan de schepenen.

De gemeenteraadsleden doen meer aan dienstbetoon en zijn iets meer aanwezig op de stemmingen op de algemene vergaderingen dan de niet-gemeenteraadsleden. De parlementaire activiteit van algemene en van lokale aard en de commissie-aanwezigheid van de gemeenteraadsleden is beduidend lager. Hun propaganda d.m.v. postinwerpsels ligt voor de helft hoger dan de campagne van de niet-gemeenteraadsleden, de propaganda d.m.v. affiches en radio en televisie ongeveer de helft lager.

In onze populatie zijn er te weinig kamerleden die één of meerdere functies in intercommunales bekleden, zodat de vergelijking met de grote groep die geen intercommunale positie bekleden weinig zinvol is. Het-

(27) H. DE CROO, R. HUENENS, *Het Parlement aan het werk*, Brussel, 1966, p. 162.

zelfde geldt trouwens voor de functies in de perswereld, in de patronale of middenstandsorganisaties, in de werknemersverenigingen, de functies in de sociale sector en in de cultuurorganisaties en de leidinggevende functies in de onderwijssector.

De volksvertegenwoordigers die geen functies vervullen in de financiële of industriële sector doen meer aan dienstbetoon, zijn actiever in het parlement, zowel wat de problemen van locale als van algemene aard betreft, en behalen meer voorkeurstemmen dan zij die wel financieel-industriële posities bekleden. Deze laatste groep wordt gekenmerkt door een hogere anciënniteit en voert dubbel zoveel propaganda d.m.v. affiches dan de anderen. Wellicht heeft deze categorie meer financiële middelen om deze vorm van propaganda te voeren.

De kamerleden die actief zijn in actiecomité's, politieke studiediensten, liga's, economische raden enz. scoren een hoger dienstbetoon, meer voorkeurstemmen, een hogere parlementaire activiteit (van locale en algemene aard) en hebben een hogere anciënniteit dan de groep die in deze sector niet actief is. Zij zijn wel minder aanwezig in de plenaire en de commissievergaderingen.

De volksvertegenwoordigers die les geven in het (hoger) onderwijs doen minder aan dienstbetoon, zijn parlementair minder actief, behalen minder voorkeurstemmen, voeren minder propaganda en hebben een lagere anciënniteit dan de niet-docenten. Ze zijn wel meer present op de commissie- en de plenaire bijeenkomsten.

De kamerleden die deel uitmaken van een officiële commissie doen meer aan dienstbetoon, zijn zowel m.b.t. locale als algemene materies actiever in het parlement, behalen meer voorkeurstemmen, zijn meer aanwezig op de algemene vergadering en hebben een hogere anciënniteit dan zij die er geen deel van uitmaken. De omvang van hun totale verkiezingscampagne en van haar deelvormen ligt lager dan het gemiddelde.

De relatie tussen het bekleden van een functie in een parastatale instelling en de andere kernvariabelen is onduidelijk. Weliswaar verschilt de groep die één functie in een parastatale organisatie vervult van de groep die er geen vervult doch de kamerleden die meer dan één functie vervullen vertonen vele overeenkomsten met die groep die geen functie in een parastatale bekleden.

Tenslotte werd er een rest-variabele samengesteld die alle functies omvat die niet konden worden thuisgebracht in de reeds behandelde variabelen. De meeste gevallen die hier in thuis horen zijn de kamerleden die ook nog een vrij beroep uitoefenden (vnl. advocaten en geneesheren). Deze rest-groep verzorgt minder dienstbetoon, behaalt minder voorkeurstemmen, voert minder propaganda en zetelen nog maar half zo lang in het parlement

dan de anderen. Dit laatste kan er op wijzen dat naarmate men langer een parlementair mandaat vervult, de professionele nevenactiviteiten afnemen en het kamerlid meer en meer een beroeps politician wordt. De restcategorie is tenslotte meer aanwezig op de commissie- en plenaire vergaderingen en zijn, wat de lokale materies betreft, meer actief in het parlement.

D. TOETSING VAN ENKELE VERBANDEN IN DE TIJD AAN DE HAND VAN RECENTE GEGEVENS.

M. Deweerdt berekende ook de omvang van de parlementaire werkzaamheden van de Belgische parlementsleden tijdens de zitting 1977-1978, volgens hoger vermelde methode (28). Ditmaal werd er geen onderscheid gemaakt tussen activiteiten van algemene en van lokale of particuliere aard, maar wel tussen wetgevende activiteiten en controle-activiteiten, organisatorische activiteiten en activiteiten die betrekking hadden op de regeringsmededelingen. Ook becijferde de auteur de voorkeurstemmenscore op de 500-schaal voor de wetgevende verkiezingen van 1977. Uit dit artikel haalden we de totale parlementaire werkzaamheden en de voorkeurstemmenscore van de parlementsleden die in 1970 in de Kamer zetelden en in 1977 herkozen werden.

De correlatie tussen de totale parlementaire activiteiten in 1977-1978 en de voorkeurstemmen die de parlementsleden in 1977 behaalden bedraagt slechts 0,08 (29). Nochtans werd er voor 1970-1971 een sterke relatie vastgesteld ($r = 0,61$). Dit merkwaardig teloor gaan van de band tussen parlementaire werkzaamheden en voorkeurstemmen kan men op diverse wijzen pogen te verklaren. Vooreerst werd in het eerste geval het effect van de parlementaire activiteiten in het jaar 1970 op de voorkeurstemmen bij de daaropvolgende verkiezingen in 1971 onderzocht. In het tweede geval wordt de relatie onderzocht tussen de voorkeurstemmen van de parlementsleden die in 1977 verkozen werden en de parlementaire activiteit die ze tijdens de eerstvolgende zittingduur ontplooiden. Deze omgekeerde meetrichting kan evenwel de sterk uiteenlopende correlaties niet ten volle verklaren. Tussen de parlementaire activiteiten in 1970 en de behaalde voorkeurstemmen in 1968 bestaat er namelijk ook een duidelijke relatie ($r = 0,47$).

Als men bovendien het verband nagaat tussen de parlementaire activiteiten en de voorkeurstemmen die de parlementsleden in 1978 behaalden, dan blijft de correlatie even onbeduidend ($r = 0,09$) (30).

(28) M. DEWEERDT, *De parlementaire werkzaamheden...*, loc. cit., blz. 647-683.

(29) *Ibidem*, blz. 682.

(30) M. DEWEERDT, «Het gebruik van de voorkeurstem bij de parlementsverkiezingen van 17 december 1978» in *Res Publica*, XXI (1979), 2, blz. 331-341.

Ook de verschillende onderzoekspopulatie kan dit verschil niet verklaren. Voor de periode 1970-1971 werden alleen de Vlaamse kamerleden in het onderzoek betrokken, voor 1977-1978 alle volksvertegenwoordigers en senatoren. Doch ook voor de Vlaamse kamerleden is de correlatie voor 1978 insignificant ($r = 0,11$).

Aangezien beide hogervermelde factoren geen bevredigende verklaring kunnen bieden, moet besloten worden dat de relatie tussen de parlementaire activiteit en de voorkeurstemmen in een periode van acht jaar van sterk tot onbestaand veranderd is. De parlementsleden worden m.a.w. nu niet meer voor hun inspanningen in het parlement door de kiezers beloond. Een verklaring voor dit fenomeen ligt niet voor de hand. Zijn de andere determinanten van de voorkeurstemmen (dienstbetoon en persoonlijke verkiezingspropaganda) in belangrijkheid gestegen? Beïnvloeden nieuwe factoren (bv. charisma) het hedendaagse stemgedrag? Werd de sterke relatie in 1970 veroorzaakt door de invloed van een intermediaire variabele? Zo ja, welke en waarom is deze invloed dan in 1977 teloorgegaan?

Besluit.

Aan de afdeling Politologie van de K.U. Leuven werden in het begin der jaren zeventig een viertal onderzoeken ondernomen naar een aantal deelactiviteiten van de Belgische parlementsleden die in de periode 1968-1971 een parlementair mandaat vervulden. Hieruit blijkt o.m. dat vooral de volksvertegenwoordigers van de traditionele partijen veel aan dienstbetoon doen en dat deze activiteit zich duidelijk in voorkeurstemmen vertaalt. De parlementairen cumuleren een aanzienlijk aantal functies, vooral de gecoöpteerde senatoren en (gewezen) ministers. Op de plenaire vergaderingen van de kamers op dagen dat er niet gestemd wordt zijn de parlemenstleden in zeer grote mate afwezig. Op de dagen dat er wel gestemd wordt en in de commissievergaderingen zijn gemiddeld drie kwart van de volksvertegenwoordigers aanwezig. Tenslotte kan er een significante relatie vastgesteld worden tussen de voorkeurstemmen die een kandidaat behaalde en de omvang van zijn persoonlijke verkiezingscampagne.

Uit deze studies werden de kwantitatieve gegevens m.b.t. de deelactiviteiten van elke Vlaamse volksvertegenwoordiger gehaald en geïntegreerd in een nieuw onderzoek, waarbij de verbanden tussen al deze activiteiten en kenmerken d.m.v. de partiële correlatie- en de multiple regressietechniek werden berekend.

Een opvallend resultaat is dat de voorkeurstemmen van een volksvertegenwoordiger in eerste instantie gedetermineerd schijnen te worden door

activiteiten in het parlement, gevolgd door zijn dienstbetoonactiviteiten en de persoonlijke propaganda. Naarmate een volksvertegenwoordiger langer in het parlement zetelt, neemt zijn aantal functies toe, wat op zijn beurt de omvang van zijn campagne vergroot. De aanwezigheid op de commissievergaderingen en op de stemmingen tijdens de plenaire vergaderingen wordt door de cumul niet en door het dienstbetoon slechts in geringe mate beïnvloed.

De analyse per partij wijst uit dat de sterkte van de verbanden tussen deze activiteiten soms aanzienlijk verschilt naargelang de onderzochte kamerfractie. Vooral de volksvertegenwoordigers van de Volksunie volgen de algemene tendenzen niet.

Tenslotte werd het effect van elke soort gecumuleerde functie op de andere activiteiten van het parlementslid onderzocht.

De gevoelige impact van de activiteiten van een Vlaamse volksvertegenwoordiger in de Kamer op zijn voorkeurstemmenscore kon in 1977-1978 niet meer vastgesteld worden.

Dit onderzoek stelt een aantal wetenschappelijke bevindingen en opvattingen van bepaalde politieke waarnemers en participanten over de relatie tussen de door ons onderzochte kenmerken en gedragingen in vraag, terwijl andere stellingen hieromtrent kunnen bevestigd worden. Ook worden menige niet-evidente en soms paradoxale verbanden vastgesteld, die alleen kunnen verklaard worden door de inbreng van een aantal externe variabelen, en door de verbetering en specificatie der indiceringsmethoden van sommige gedragskenmerken, zoals o.m. het dienstbetoon, de cumul, het absenteïsme en de parlementaire activiteit.

Summary : Parliamentary and extraparliamentary activities of Flemish representatives.

In this article, we integrated the data of four inquiries, concerning various activities and features (clientelist activities, cumulation of extraparliamentary offices, various activities in parliament, non-attendance at committee meetings and plenary sessions, extent of personal electoral campaign, amount of preference votes, parliamentary seniority, etc.), computing the relations between all these quantitative variables by partial correlation and multiple regression techniques.

Remarkably, the most determining factor of the amount of preference votes of a candidate seems to be his various activities in parliament. His clientelist activities and his personal electoral campaign influence also,

but in a lesser way, the cast of these votes. Parliamentary seniority correlates positively with the number of cumulated offices, which in turn correlates with the extent of his electoral campaign. The attendance of a representative during the committee meetings and during the plenary voting sessions seems not at all to be (negatively) influenced by this cumulations of various offices, and only slightly by his clientelist occupations. This general pattern of parliamentary behavior differs considerably between parties. Finally, the effect of each particular branch of extraparliamentary offices on the other activities of each member was examined.

